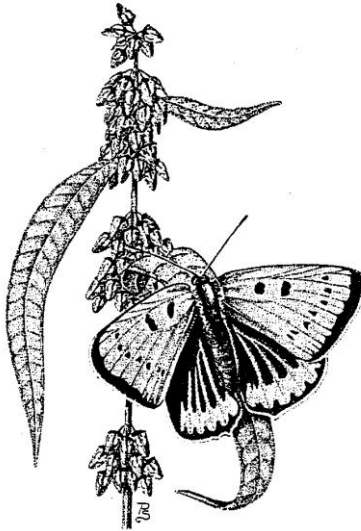

23^e jaargang
maart 2019

Flinterwille

Vlinderwerkgroep Friesland

Nederlandse Entomologische Vereniging

VOORWOORD

Beste lezers,

De eerste activiteit van onze vlinderwerkgroep is elk jaar steevast de “determinatiedag”, meestal gehouden op de tweede of derde zaterdag in januari. Dit jaar was deze dag vastgesteld op zaterdag 12 januari. Het is elk jaar weer de vraag hoeveel mensen zich rond elf uur verzamelen op Sparjeburd 29 in Hemrik, maar we kunnen er elk jaar zeker van zijn dat het huis aardig vol is. Dit jaar waren we met 15 deelnemers. Het is altijd een dag met twee kanten: erg interessant omdat allerlei vlindersoorten de revue passeren, meestal via foto’s die met een beamer worden geprojecteerd en die daarna discussie opleveren bij het op naam brengen van de vlinder. Omdat we tegelijk internetsites kunnen projecteren, zijn de bronnen direct bij de hand. De tweede kant van zo’n dag is ook erg belangrijk, en dat is het contact tussen de leden van de werkgroep. We beginnen altijd met koffie met iets lekkers er bij, dan aan de slag en rond half een is er soep en zijn er broodjes. Daarna wordt er tot laat in de middag gedetermineerd, waarbij we elk jaar hulp hebben van Leo Bot van Terschelling en Joop Kuchlein uit Wageningen, die met de binoculair microvlinders op naam proberen te krijgen. Verder worden vaak vlinderfoto’s ingebracht, die op vakantie zijn genomen. Mocht u nog nooit op zo’n determinatiedag aanwezig zijn geweest, dan bent u volgend jaar januari van harte welkom om ook eens zo’n dag mee te maken. U zult het de laatste jaren wel gemerkt hebben: de Flinterwille wordt meestal gevuld met bijdrages van altijd dezelfde mensen. En dat is eigenlijk jammer, want ik denk dat veel meer mensen in de Flinterwille iets kunnen vertellen over hun belevenissen op vlindergebied. En dat hoeft echt niet altijd een moeilijk verhaal te zijn, ook “gewone” ervaringen zijn vaak interessant genoeg om die met anderen te delen. Natuurlijk kunt u die ook kwijt op onze voorjaarsbijeenkomst op donderdag 11 april a.s., we ruimen weer voldoende tijd in voor inbreng van onze leden. Na de pauze vertonen we een schitterende film van de BBC, namelijk Natural World - Butterflies. Speciale aandacht ook voor onze excursies dit jaar, naar o.a. Gaasterland, Bakkeveen, Rottige Meenthe (misschien de Grote vuurvlinder?) en Hallum (voor onze nieuwe atlas)

Een aantal deelnemers bekijkt vol aandacht de geprojecteerde vlinders.

Ik hoop u weer op onze voorjaarsbijeenkomst te ontmoeten!

INHOUD

Voorwoord	Siep Sinnema	pag. 1
Inhoud		2
Aankondiging Voorjaarsbijeenkomst		3
Verslag Najaarsbijeenkomst 2018	Gerard Bergsma	4
Zaterdag 25 mei 2019 Excursie Gaasterland	Abel Jagersma	9
Zaterdag 6 juli 2019 excursie Bakkeveen	Gerrit Tuinstra	10
Kleurenfoto's		11 t/m 14
Zaterdag 20 juli 2019 excursie in de Rottige Meenthe	Gerard Bergsma	15
Zaterdag 17 aug. 2019 atlas-excursie omgeving Hallum	Siep Sinnema	15
Vrijdag 30 augustus Nationale nachtvlindernacht 2019	Siep Sinnema	16
Bladmijnen- en rupsenexcursie in 2019	Siep Sinnema	16
Eitjes van de Sleedoornpage zoeken in Wolvega	Jannie Sinnema	17
Zomaar een aantal waarnemingen uit 2018	Gerrit Tuinstra	18
Nachtvlinders in 'De Fochtel'	Judith en Jan Bouma	23
Ledenmutaties		24
Belangrijke data		25

Aankondiging voorjaarsbijeenkomst

Hierbij nodigen wij u uit voor de voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland op **donderdag 11 april 2019** in het pand van **de Fûgelhelling, De Feart 1 te Ureterp**. Aanvangstijd: 's avonds om 20.00 uur.

De indeling van de avond is als volgt:

1. Opening.
2. Verslag najaarsbijeenkomst van 12 december 2018.
3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.
4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.
5. Mededelingen over (de voortgang van) het dagvlinderproject.
6. Pauze.
7. Presentatie over rupsen (Anneke van der Veen).
8. De BBC-film *Natural World - Butterflies*.
9. Rondvraag.
10. Sluiting.

Attentiepunten:

- Als u foto's (bijv. op een USB-stick) hebt meegenomen, verzoeken wij u dit voorafgaande aan de bijeenkomst bij de secretaris of de voorzitter te melden.
- Contributie (€ 10,00 per jaar) kan tijdens de pauze van de bijeenkomst worden voldaan bij onze penningmeester, Luut de Zee. Overmaken kan ook naar rekeningnummer NL68 INGB 0007 2232 59 ten name van L. de Zee te Langweer.
- Aan het eind van het vlinderseizoen verzoeken wij u vriendelijk uw gegevens in Excel in te voeren en het totaalbestand ten behoeve van de **vlinderdatabase Friesland** en de **landelijke database NOCTUA** te mailen aan Gerrit Tuinstra (g.tuinstra14@gmail.com). Voor de excel-file (het opmaakprofiel) kunt u zich wenden tot Gerrit Tuinstra die dit bestandje naar u toe kan mailen.
- Wanneer u een (nieuw) e-mailadres hebt, verzoeken wij u deze op de presentielijst te vermelden, zodat wij u in voorkomende gevallen berichten kunnen sturen.

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep
Friesland.

Gerard Bergsma - Secretaris.

De najaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op woensdag 12 december 2018 in het pand van de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 28 leden. Afmelding wegens verhindering waren er van Wiebe Poppe, Dick Goslinga, Mariske Pemmelaar, Judith Bouma, Heert Hein Kuipers, Ada van Binsbergen, Francisca Jagersma, John Boosman.

1. Siep Sinnema opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom.

Er is goed nieuws, want er zijn dit jaar weer een achttal eitjes van de Sleedoorpage gevonden op het sportterrein in Wolvega. Op zaterdag 16 februari 2019 gaan we daarom vanaf 10.00 uur weer in Wolvega en omgeving op zoek naar de eitjes van dit vlindertje.

Op zaterdag 12 januari organiseren we de gebruikelijke determinatiedag in Hemrik.

De reden van de late datum van deze najaarsbijeenkomst zijn de recente reizen van Siep en Jannie naar Papua (Indonesisch Nieuw Guinea) en opvolgend naar Costa Rica. Van Papua laat Siep een aantal beelden zien van de gemaakte reis naar Papua. De eerste week verbleven zij in Jayapura (het vroegere Hollandia en hoofdstad van Papua) om te werken aan de vlindercollectie van (wijlen) pater Henk van Mastrigt en om college te geven aan biologiestudenten van de plaatselijke universiteit. Daarna volgde de reis naar de stad Wamena in de Baliemvallei in het centrale hoogland van Papua en vervolgens naar het Habbema-meer op 3300 meter hoogte waar werd gekampeerd. Hier werd gelicht met behulp van een aggregaat en een UV-lamp met powerbank. Middels een korte presentatie toont Siep onder meer foto's van een aantal prachtige nachtvlinders (**zie pag. 14**), die op deze bijzondere plek op het licht van de lampen afkwamen. Er zijn tientallen nieuwe soorten voor de wetenschap ontdekt tijdens deze expeditie. Aan het eind van de reis werd een bezoek aan een eiland afgelegd waar nog bepaalde soorten paradijsvogels voorkomen; ook hiervan kregen we enkele mooie plaatjes te zien.

2. Verslag voorjaarsbijeenkomst van 11 april 2018.

Er zijn geen opmerkingen over het verslag.

3. Mededelingen en ingekomen stukken.

Er zijn geen specifieke mededelingen en ook geen ingekomen stukken.

4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

Marten Zijlstra is in de Weerribben geweest. Er waren daar weinig vlinders. Wel zag hij de Kempense heidelibel.

Ep van Hijum heeft voor It Fryske Gea het afgelopen jaar SNL-karteringsonderzoek in de Lendevallei gedaan.

Joop Prijs heeft in de omgeving van Makkum en Gaast onderzoek verricht naar *Diptera* (tweevleugeligen > vliegen en muggen). Het was helaas een hopeloos jaar.

Johan Meijer heeft een Glasvleugelpijlstaart (*Hemaris fuciformis*) gezien.

Joop leertouwer > honderden hooibeestjes en Sint-jansvlinders (*Zygaena filipendulae*) gezien het afgelopen jaar.

Reinie Piersma had in eigen tuin op één dag 83 dagvlinders geteld. Verder heeft ze de Kolibrievlinder (*Macroglossum stellatarum*) gezien. Op 2 november zag ze nog een Argusvlinder

Jannie Sinnema: 3 Kolibrievlinders op hetzelfde moment in de tuin.

Reinder Wijma & Natalia Zacarias geven een korte powerpointpresentatie over hun bijzondere nachtvlinderwaarnemingen van het afgelopen seizoen. Achtereenvolgens van Oranjewoud beelden van de Lente-orvlinder (*Achlya flavicornis*), de Bosbessnuituil (*Hypena crassalis*), de Maansikkeluil (*Agrochola lunosa*), de Roodachtige herfstuil (*Agrochola helvola*), de Zesstreepuil (*Xestia sexstrigata*), de Lindegouduil (*Tiliacea citrigo*), de Buxusmot (*Cydalima perspectalis*), het Diamantborsteltje (*Acleris cristana*), de Satijnen spikkelspanner (*Deileptenia ribeata*), de Geellijnsnuituil (*Trisateles emortualis*), de Marmeruil (*Polia nebulosa*) plus de zeldzame Dennenbandspanner (*Pungeleria capreolaria*). Op de Liphústerheide vingen Reinder en Natalia de Tweekleurige tandvliinder (*Leucodonta bicoloria*), de Late heide-uil (*Xestia agathina*), de Grijsbandspinner (*Trichiura crataegi*) en de Witte-L-uil (*Mythimna l-album*). Van De Leijen de Valeriaandwergspanner (*Eupithecia valerianata*), de Smalvleugelrietboorder (*Chilodes maritima*) en de Satijnboogbladroller (*Ancylis lorquiniana*). Van Drachten de Satijnlichtmot (*Palpita vitrealis*). Tot slot van Beetsterzwaag (met behulp van feromonen) de Berkenglasvlinder (*Synanthedon culiciformis*).

Hessel & Saskia Hoornveld hadden 2 keer de Argusvlinder in hun tuin plus 7 keer een Kolibrievlinder (*Macroglossum stellatarum*) en ook de rups daarvan.

Abel Jagersma en Andy Saunders hebben opnieuw onderzoek gedaan in het Harichsterbos en zijn ook begonnen met een inventarisatie in de Wyldemerk.

In zijn eigen tuin had Abel een tweetal exemplaren van de Eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea*). De Argusvlinder heeft 2 territoria in zijn nabije woonomgeving.

Andy Saunders is verhuisd naar Sneek en de omgeving blijkt totaal anders dan in zijn vorige woonplaats Sint Nicolaasga. Hij vangt ook andere nachtvlindersoorten. Bijvoorbeeld de Essengouduil (*Atethmia centrigo*) waarvan Andy twee verschillende vormen ving. De Buxusmot (*Cydalima perspectalis*) kwam ook langs! Verder ontdekte hij er de Esdoornscheutboorder (*Anarsia innoxia*).

Gerrit Tuinstra neemt de honneurs waar voor Judith Bouma die verhinderd was. Zij heeft enkele dia's in powerpoint gemaakt die Gerrit laat zien. Een update van het Veenhooibeestje in 2018 ten opzichte van de voorgaande jaren; het blijkt voor deze dagvlinder een gemiddeld jaar in het Fochteloërveen te zijn geweest. Op 29 juni redde Judith een Grote weerschijnvlinder uit de vijver van haar tuin in Fochteloo. Regelmatig bezochten Kolibrievlinders haar woonomgeving; op één moment zelfs

drie tegelijk. Medio oktober ving ze met haar eigen vanglamp vier Diana-uilen (*Griposia aprilina*).

Gerrit laat vervolgens in een eigen presentatie een aantal interessante macro's van Friesland zien, die hij in 2018 heeft gevangen. Eerst toont hij weer enkele plaatjes van spanners met een ontbrekende vleugel. Eerst van het Klaverblaadje (*Macaria notata*) die in 2018 ook als zodanig (met ontbrekende vleugel) werden gevangen door Siep & Jannie Sinnema en door Reinder & Natalia Wijma. Vervolgens van de Ringspikkelspanner (*Hypomecis punctinalis*), de Witte schaduwspanner (*Lomographa temerata*) en de Leverkleurige spanner (*Euchoeca nebulata*). Tevens vernam hij van collega-nachtvlinderaar Charles Naves, dat dit merkwaardige verschijnsel zich ook voordoet bij de Oranje bremspanner (*Isturgia limbaria*). Op 9-7-2018 ving Gerrit een Bruine grijsbandspanner (*Cabera exanthemata*) met een zeer duidelijke vleugeltekening; meestal zijn de lijnen vaag, maar bij dit exemplaar waren ze bijzonder sterk aanwezig. Verder een aantal nieuwe soorten voor het Lauwersmeergebied. Achtereenvolgens de Springzaadbandspanner (*Xanthorhoe biriviata*), de Witvlekbosrankspanner (*Melanthia procellata*), de Sleedoorn-dwergspanner (*Pasiphila chloerata*), drie exemplaren van de Eikendwergspanner (*Eupithecia dodoneata*), de Dennendwergspanner (*Eupithecia indigata*), de Smalvleugeldwergspanner (*Eupithecia nanata*), de Witvlakdwergspanner (*Eupithecia succenturiata*), de Slawortelboorder (*Pharmacis lupulina*), de Populierengouduil (*Xanthia ocellaris*), op drie data in oktober in totaal negen exemplaren van de Diana-uil (*Griposia aprilina*). Verder een exemplaar van het Blauw weeskind (*Catocala fraxini*) op 29 juli. Tot slot een dia van een tweetal van de norm afwijkende exemplaren van het Zandhalmuiltje (*Mesoligia furuncula*) plus een dia van de Vliervlinder (*Ourapteryx sambucaria*) waarvan Gerrit in oktober negen exemplaren ving, terwijl de hoofdvliegtijd van deze soort normaliter juni tot en met augustus is.

Merel Zweemer: in Leeuwarden zijn in de Julianalaan nesten van de Eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea*) weggehaald. Ook bij haar eigen woonadres (in Zuiderburen - Leeuwarden) heeft ze deze vlinder al gevangen. De soort rukt dus gestadig op! In juli is ze begonnen met het opkweken van rupsen van de Grote beer (*Arctia caja*) met behulp van Ridderzuring (*Rumex obtusifolius*). Twee rupsen waren omstreeks 10 september volwassen en hebben zich vervolgens verpopt. Frappant was dat deze twee zich razendsnel ontwikkelden, terwijl de rest dat niet deed en in overwinteringsfase ging. Op 14 respectievelijk 16 oktober zijn beide vlinders uit de pop gekomen. Op 20 en 21 oktober werd het Prachtpurperuiltje (*Eublemma purpurina*) op Vlieland ontdekt en gezien door een aanzienlijke groep vlinderaars. Merel ving het vlindertje daar op 20 oktober op licht. Het Prachtpurperuiltje is in Nederland bezig met een gestage opmars. De voedselplanten zijn distels (bloemen en zaaddozen). Merel zag op Vlieland ook de Paarsbandspanner (*Rhodostrophia vibicaria*). Tijdens een avond nachtvlinderen in het Drents-Friese Wold ving ze vier exemplaren van de Viervlakvlinder (*Lithosia quadra*). Dit is voor Nederland een vrij zeldzame trekvlinder. In Leeuwarden worden

nog steeds nieuwe soorten microvlinders gevonden. Bijvoorbeeld de Waddenkaartmot (*Agonopterix curvipunctosa*) en het Zeekraalzandvleugeltje (*Scrobipalpa salicorniae*) - beide zijn typische kust- of eilandvlinders! Verder de Lichte boegsprietmot (*Monochroa arundinetella*), een nieuwe soort voor Friesland; de Klinknagelmot (*Chrysoclista linneella*), een zeldzame soort in Nederland; de Morgenroodbladroller (*Pammene aurita*).

Hein Boersma merkt op, dat in de Vegilin-bosschen bij Sint Nicolaasga om vele eiken linten als indicatie voor de aanwezigheid van de Eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea*) zijn gespannen. Volgens Gerrit Tuinstra betekent dit, dat de nesten al zijn geruimd.

Herre Seepma meldt de waarnemingen van de Argusvlinder, de Oranje luzernevlinder, het Zwartsprietdikkopje, het Groot dikkopje.

Luut de Zee heeft de dag na de Scherpenzeeexcursie van 14 juli in het Brandemeer nog een Grote vuurvlinder gezien. Bovendien was er (vermoedelijk als gevolg van het warme en droge zomerweer) in 2018 nog een aanzienlijke 2e generatie van deze unieke soort.

Mariske Pemmelaar laat bij haar afwezigheid door ziekte weten, dat ze heel graag iets had willen vertellen over haar vlindertellingen op de Hulstreed in vergelijking met de voorgaande jaren. Ze vond opnieuw het Groentje en constateerde dat het ook weer iets beter ging met het Heideblauwtje. Helaas was het Groot Dikkopje nauwelijks aanwezig. Verder vond ze er dit jaar meerdere keren Sikkelsprinkhanen (*Phaneroptera falcata*); die zag ze daar in 2016 voor de eerste keer. Laatst door Mariske gespotte Heideblauwtje was op 5 september in het Schuregaasterveld. Een Argusvlinder op 7 oktober in een voortuin tegenover het Sudergemaal. Haar mooiste waarneming was op 2 juli in Lochem in de tuin van vrienden, namelijk een Kleine ijsvogelvlinder.

5. Pauze.

6. Voortgang dagvlinderproject 2015-2020.

Gerrit heeft gegevens van de landelijke database opgevraagd en het complete bestand dagvlinders voor Friesland vanaf 2010 ontvangen. Hij laat voor 2010 en de daarop volgende jaren tot en met 2018 per jaar zien in welke kilometerhokken van Friesland waarnemingen zijn gedaan. Daarna volgt een totaaloverzicht over de gehele periode 2010-2018. Hierop is te zien, dat Friesland al behoorlijk 'dichtgelopen' is.

In 2018 zijn 49 soorten dagvlinders in Friesland gezien. Hiervan zijn het Klaverblauwtje, het Scheefbloemwitje en het Spiegeldikkopje wel opvallende ‘nieuwkomers’.

Siep praat ons bij over de plannen voor de opmaak van de nieuwe atlas. Er komt een inleiding van plusminus 20 bladzijden met diverse onderwerpen, waaronder *methodes, oorzaken van veranderingen* (zoals *klimaat, landschapsbeheer, landschapspijn, bestrijdingsmiddelen, drastische achteruitgang insecten, positieve ontwikkelingen in midden-Friesland zoals het boerencollectief It Lege Midden, toekomstperspectief*). Voor elke dagvlindersoort worden twee pagina’s gereserveerd met liefst vlinderfoto’s die in Friesland zijn gemaakt. Hij toont aan de hand van een voorbeeldsoort (Oranjetipje) hoe dit er grotendeels uit komt te zien. Er moeten circa 50 soorten worden opgenomen; dus zo’n 100 bladzijden in totaal. Per soort komen er foto’s plus twee provinciekaarten (periode 1990-2000 en periode 2010-2020), twee vliegtijd diagrammen, tekst en uitleg (conclusies) over eventuele veranderingen van de huidige atlasperiode ten opzichte van de vorige atlasperiode. Geen soortbeschrijvingen dus, want die staan al in de eerste atlas. Concluderend streven we naar een atlas met 120 pagina’s. Het tijdpad van de atlas geeft Siep weer aan de hand van een grafiek. Inmiddels is er al overleg geweest met een vormgever. De kosten van het project komen ruwweg uit op € 10.000 (vormgeving plus drukken), maar dit hangt natuurlijk af van de oplage. Dan moeten we nog op zoek naar subsidieverstrekkers.

Merel Zweemer adviseert om te zijner tijd een atlas aan te bieden aan beleidsmakers met handvatten voor beheer plus suggesties om het beter (dan voorheen) te doen in Friesland. Tevens stelt ze voor om dagvlindersoorten door partijen te laten sponsoren.

7. Presentatie over een Afrikaanse vlinderreis.

Gerard Bergsma vertoont een powerpointpresentatie over een vlinderreis door Ghana in 2014 met Hein Boersma en Frans Barten. (**zie foto pag. 14**)

8. Rondvraag.

Er is niets voor de rondvraag.

9. Sluiting.

Siep Sinnema sluit de bijeenkomst en wenst allen een goede reis naar huis

Excursies 2019

Zaterdag 25 mei 2019: Excursie Gaasterland, middag- en avondexcursie

Aanvang middagexcursie: 14.00 u

Verzamelaarsplaats: P-plaats “Gaasterlandse bossen” bij Manege Gaasterland. Neem (op de rotonde) in de autoweg van BALK naar KOUDUM de afslag Oudemirdum en sla na 25 m rechtsaf richting de manege.

Gaasterland ligt in het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân. Het wordt omgeven door een vlak weidelandschap met meren, maar is zelf glooiend en bosrijk. In de Saalien-ijstijd zijn hier keileemruggen ontstaan, die overdekt zijn met een laag zand. Vanwege de zandverstuivingen heeft Staatsbosbeheer rond 1900 het gebied beplant met bos. De keileemruggen langs het IJsselmeer zijn uniek in Nederland en vormden vroeger een natuurlijke zeewering tegen het water van de Zuiderzee. Voorbeelden zijn het Oudemirdumer Klif en het Mirnser Klif. We gaan 's middags enkele meer open gebieden bezoeken op zoek naar dagvlinders.

Het doel van de avondexcursie is de Bremer Wildernis. Dit bos van ongeveer 60 ha dankt zijn naam aan de brem, die hier vroeger volop groeide. Het is ooit aangelegd als exploitatiebos door grootgrondbezitter Van Swinderen. Tot de vijftiger jaren is er eikenhakhoutbeheer toegepast. Daarna vond aanplant plaats van naaldbomen als douglas, lariks en spar. Er is een rijke vogelstand. In de herfst kun je hier bijvoorbeeld op trek zijnde houtsnippen aantreffen. In het bos zijn op meerdere plekken nesten van de rode bosmier te vinden. Een bijzondere bewoner is de das. We zullen dus uit de buurt van de dassenburcht moeten blijven. In overleg met boswachter Durk Venema kiezen we een paar geschikte plekken om te gaan lichten. Contactpersoon: Abel Jagersma, telefoon 06-47 99 88 87, mailadres: jagersma63@telfort.nl

Zaterdag 6 juli 2019: dag- en nachtvlinderexcursie Bakkeveen.

Aanvang 14.00 uur.

De middagexcursie start om 14.00 uur, op de parkeerplaats, ongeveer halverwege de Nije Drintse Wei, vlakbij de welbekende Pûpedobbe. Het Amersfoortcoördinaat van deze parkeerplaats is 215.220-566.471.

In dit gebied zijn we vaker geweest, op excursie, als Vlinderwerkgroep. Maar het dat is alweer een tijdje geleden. Het gebied – gedeelten zijn van It Fryske Gea, andere delen van Staatsbosbeheer – is dusdanig groot en gevarieerd dat er genoeg te zien is en wellicht kunnen we soorten waarnemen die we hier nog niet eerder gezien hebben. Zo is er op een bepaalde plek in het gebied een stuk met een schrale vegetatie waar sinds enkele jaren gaspeldoorn groeit en hierop zitten een aantal interessante micro's, dus het is zeker de moeite waard om ook hier even te gaan kijken. Ook is daar vlakbij een laagte waar jaren geleden een redelijke hoeveelheid zonnedauw groeide en waar toen het zeer kleine vedermotje, dat gespecialiseerd is op deze plant, voorkwam. Het zou mooi zijn dat we opnieuw de soort kunnen vaststellen. Qua vliegtijd kan het nog, hoewel het wel naar het einde van de hoofdvliegtijd loopt, in deze tijd van het jaar.

Ook zullen we allerlei dagvlinders kunnen zien, maar dan moet het weer natuurlijk wel een beetje meewerken. Op de wat vochtiger plekken zullen we vast het heideblauwtje zien en op de drogere plekken zouden we specifiek op zoek kunnen gaan naar de bruine vuurvlinder. En hoewel de beste rupsentijd nog moet komen, kunnen we ook op zoek gaan naar rupsen van bijvoorbeeld vroeg vliegende soorten, bijvoorbeeld de kleine nachtpauwoog.

's Avonds gaan we in het gebied aan de slag met de lamp, voor de nachtvlinders. Dit gaan we waarschijnlijk doen in de Bakkeveense duinen, vanaf het parkeerterrein bij recreatiecentrum en zwembad Dúndelle. Omdat we het terrein hier niet met de auto kunnen betreden, is het raadzaam voor een ieder die voor de lamp een plekje wil zoeken, een karretje o.i.d. mee te nemen. Voor de mensen die er overdag niet bij zijn en 's avonds wel willen komen, neem aan het eind van de middag c.q. begin van de avond even telefonisch contact op over de exacte locatie. Net als bij veel andere excursies zullen we tussen de middag- en avondexcursie een hapje gaan eten in een plaatselijke snackbar – op eigen kosten van de deelnemers.

Contactpersoon: Gerrit Tuinstra – 0512-518246 of 06-13684171.

Vale
spikkelbladroller
Cnephasia
genitalana
man
Foto: G.Tuinstra
(zie pag.20)

Vale
spikkelbladroller
Cnephasia
genitalana
vrouw
Foto: G.Tuinstra
(zie pag.20)

Moerasspikkel-
bladroller
Cnephasia
pasiuana
man.
Foto:G.Tuinstra
(zie pag.20)

Moerasspikkel-
bladroller
*Cnephasia
pasiuana* man.
Foto: Tuinstra
(zie pag 20)

Pruimenmot
*Grapholita
funebrana*
man.
Foto: G.Tuinstra
(zie pag. 22)

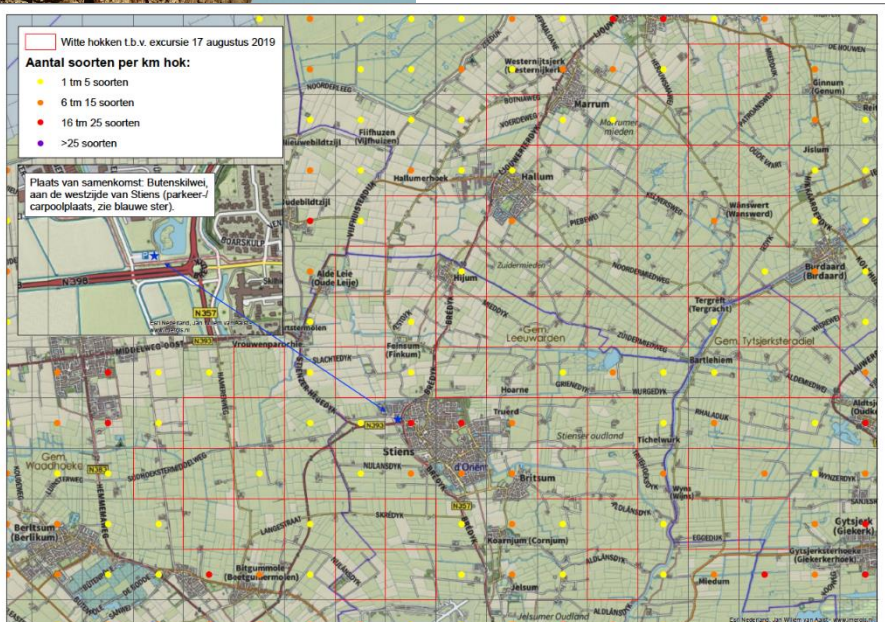
Galdwergblad-
roller
*Pammene
gallicolana*
man
Foto: G.Tuinstra
(zie pag 22)

Foto: Judith Bouma.
(zie pag. 24)

(*Furcula furcula*) Foto:
Judith Bouma (zie pag. 30)

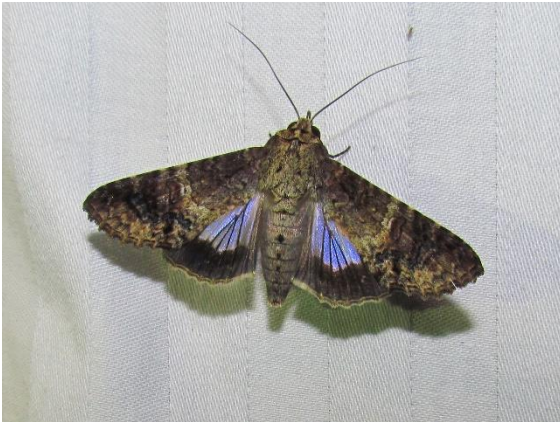
Aantal soorten per kilometerhok in de omgeving van onze excursie op zaterdag 17 augustus (zie pag. 16)

Kleine hageheld (*Lasiocampa trifolii*) Foto: J. Bouma
(zie pag. 24)

Euphaedra medon, Ghana, 2014.
Foto: G.Bergsma (zie pag. 9)

Boven: Eitje Sleedoornpage,
Wolvega, excursie 16 febr. 2019.
foto A. vd Veen (zie pag. 16)

Links:
Protuliocnemis partita, Keerom,
Papua, sept. 2019 (zie pag. 4)

Stictoptera macromma,
Habbema Meer, Papua, okt.
2019. (zie pag. 4)

Foto's: S.Sinnema

Zaterdag 20 juli 2019: dag- en nachtvlinderexcursie in de Rottige Meenthe.
Aanvang: 13.30 uur.

Plaats van samenkomst: de werkschuur van Staatsbosbeheer aan de zuidkant van de Pieter Stuyvesantweg (de doorgaande weg N351 van Wolvega naar Kuinre). De werkschuur bevindt zich tegenover het Protestantse kerkje wat aan de noordkant van de Pieter Stuyvesantweg is gesitueerd. Bij de werkschuur ligt een parkeerterreintje. De exacte coördinaten zijn 189.51 - 538.87

De Rottige Meenthe is een uitgestrekt laagveenontginningsgebied met veel open water, petgaten, zetwallen, rietvelden, ruigte, schraallanden, bloemrijke graslanden, moerasbos, trilvenen, rietmoslanden en vogelbroedterreinen. Het gebied ligt tussen de riviertjes *Tjonger* en *Linde* en wordt doorsneden door het waterloopje *Scheene* en is in zijn totaliteit ongeveer 1000 hectare groot. Het gevarieerde landschap dankt zijn ontstaan aan turfwinning in de 19^e en 20^e eeuw. Vroeger was het gebied een verborgen parel; tegenwoordig is het gelukkig wat meer bekend vanwege de prachtige natuur en (op vlindergebied) het voorkomen van de Grote vuurvlinder (de ondersoort *Batava*) en de Zilveren maan. Ook voor vogel-, libellen-, insecten- en plantenliefhebbers is het een zeer interessante omgeving. De Rottige Meenthe is niet een natuurreservaat waar niets verandert. Menselijke activiteiten als hooi- en rietoogst en beweiding zullen er altijd blijven. Om het gebied in stand te houden zullen er zelfs nieuwe ingrijpende maatregelen moeten plaatsvinden om de terreinen te behoeden voor uitdroging door wegsijpelen van water naar de diep ontwaterde aangrenzende landbouwgebieden en ook om het dichtgroeien van de open gebieden te voorkomen.

's Avonds gaan we op enkele geschikte locaties in de Rottige Meenthe lichten en smeren.

Contactpersoon: Gerard Bergsma. Tel. 0516-432414 **of** mobiel 06-12138416

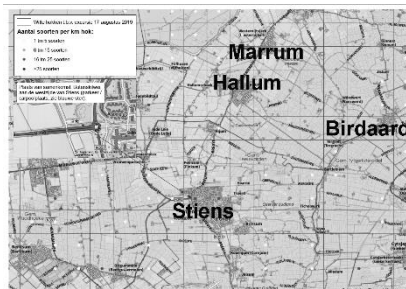
Zaterdag 17 augustus: middagexcursie omgeving Hallum ten behoeve van inventarisatie dagvlinders voor de nieuwe atlas.

Aanvang 14.00 uur.

Plaats van samenkomst: parkeerterrein bij het zwembad in Hallum, aan It Bikkelân. Komend vanaf Leeuwarden via de N357 gaat u op de eerste rotonde bij Hallum rechtdoor en daarna bij de volgende kruising rechtsaf (Mounebuorren). Deze weg volgt u langs het water en aan het eind van het water rechtsaf de Goslinghastraat in; de eerste weg daarna rechts is It Bikkelân.

De middagexcursie staat in het teken van onze nieuwe dagvlinderatlas. Het gebied ten westen van Hallum is één van de “witte vlekken” op onze inventarisatiekaart voor de dagvlinderatlas (zie ook het kaartje op pag. 8). We gaan een aantal routes uitzetten, die elk door een groepje kunnen worden verkend. Deze routes lopen door het gebied, waarin de bermen de graslandvlinders kunnen worden geïnventariseerd, maar ook door de dorpen, waar vooral op de vlinderstruiken naar diverse soorten kan worden gezocht. We hopen op deze manier een flink aantal kilometerhokken uitgebreid te inventariseren. Het kleine kaartje hiernaast geeft het bedoelde gebied aan. Op **pagina**

13 vindt u hetzelfde kaartje sterk vergroot en in kleur, waarbij in elk kilometerhok is aangegeven hoeveel dagvlindersoorten al bekend zijn van dat hok. Omdat veel van die hokken een gele punt hebben (1 t/m 5 soorten) en sommige hokken zelfs nog helemaal leeg zijn, is dit een dankbaar gebied om met een flinke groep mensen te inventariseren.

Het lijkt ons een goed idee om aan het eind van de middag weer te verzamelen in Hallum en de middag daar af te sluiten. Er is een snackbar aanwezig vlakbij ons startpunt, waar we als afsluiting een hapje of drankje kunnen nemen.

Contactpersonen: Siep en Jannie Sinnema, tel. 0615641087 en 0610870397.

Nationale nachtvlinderenacht 2019 op vrijdag 30 augustus Siep Sinnema

Dit jaar is in het weekend van 30 augustus de Nationale Nachtvlinger Nacht vastgesteld. We zullen weer proberen ervoor te zorgen dat er in Friesland een aantal locaties is waar het publiek kennis kan maken met de nachtvlinders. Met behulp van lampen en lakens zullen nachtvlinders worden gelokt zodra het donker wordt. Op stroop zijn natuurlijk al eerder in de avond nachtvlinders te vinden. In de komende maanden wordt duidelijk wat de precieze locaties zullen zijn. We zullen ervoor zorgen dat alle locaties tijdig op onze internetsite worden vermeld.

Bladmijnen- en rupsenexcursie in 2019 Siep Sinnema

In het najaar gaan we zoals gebruikelijk een bladmijnen- en rupsenexcursie houden. De precieze plaats en datum moeten nog worden vastgesteld; dit zal tijdig worden bekendgemaakt op onze website.

Eitjes van de Sleedoornpage zoeken in Wolvega Jannie Sinnema

Op 16 februari 2019 om 10 uur waren er 10 vlinderwerkgroepleden aanwezig op het parkeerterrein van de skeelerbaan om eerst daar samen met Menno Venema van de Vlinderstichting te zoeken naar eitjes op de sleedoorn. Sicco Ens had zich helaas afgemeld wegens ziekte. Andries van de Veen uit Wolvega had al gezorgd dat het toegangshek was open gemaakt. Reinie had weer heerlijke koffie en warme chocolademelk en koek mee!

Ons lid Gerrit Padding had de afgelopen dagen reeds honderden eitjes op sleedoorn gevonden in zijn woonplaats Steenwijk. Wederom was er bij de skeelerbaan flink gesnoeid in de mooie wal aan de zuidkant. Toch vond Menno het eerste ei, dat helaas ook het enige ei bleef op deze locatie. (**zie foto pag. 14**) Toen een medewerker van de baan aan het eind van de ochtend arriveerde om het hek weer te sluiten, werd hij gewezen op de zorgplicht die er bestaat voor een bedreigde dagvlinder. We spraken af dat de Vlinderstichting zelf contact zal opnemen met het bestuur van deze skeelerbaan. Het zou mooi zijn wanneer dit contact zal leiden tot een beter beheer van de boomwal.

Het enige eitje van de Sleedoornpage bij de skeelerbaan is zojuist gevonden.

Rond 12 uur reden we vervolgens naar het sportterrein aan de zuidwest kant van Wolvega. In oktober 2018 had Menno hier al 8 eitjes gevonden, waar hij touwtjes bij had gehangen. Het viel eerst niet mee om zelfs deze touwtjes terug te vinden. Anneke van de Veen vond hier haar eerste ei en was dol gelukkig! Ook Gerrit Padding vond er nog 3 en Menno 6 stuks. Tevens kreeg Andries hier advies over het beheer van de slootkant: de opschietende boompjes weg halen, zodat de achter staande sleedoorns meer licht krijgen en bereikbaar voor de vlinders om eitjes af te

zetten. Ook kunnen er enkele oudere sleedoorstruiken worden opgeruimd, zodat er verjonging optreedt. Andries zal deze adviezen doorgeven aan de plantsoendienst van de gemeente, waar goed mee wordt samengewerkt.

Tenslotte liepen we naar het parkeerterrein van het sportterrein, waar ook enkele opschieters van sleedoorn tussen de lage begroeiing staan. Hier vond ook Hessel jr. een ei en Menno weer 2 stuks. Anneke vond weer een ei, dus haar dag kon niet meer stuk! De hele dag was er volop zon geweest, dus heerlijk om buiten te zijn. Dat is wel een anders op onze zoektochten geweest. Met een klein groepje zijn we om twee uur nog door gereden naar een andere wijk in Wolvega: de Tuinen, waar ooit ook eens een ei is gevonden. Hier zijn geen eitjes meer aangetroffen.

Totaal zijn deze dag 15 eitjes gevonden. Met de 8 stuks van Menno in oktober, komt het totaal op 23 eitjes van de Sleedoornpage in Wolvega. Dat is toch weer wat meer dan bij de vorige zoektocht, laten we hopen dat een beter beheer er toe zal leiden dat die trend zich voort zal zetten.

Zomaar een aantal waarnemingen uit 2018   Gerrit Tuinstra

Tijdens de laatste bestuursvergadering van onze werkgroep kwam uiteraard ook de vulling van de komende Flinterwille (deze Flinterwille dus) weer aan de orde. Zoals gebruikelijk denken we dan met zijn allen na over onderwerpen, wie er een stukje zou kunnen schrijven, en gaat de voorzitter ook altijd een rondje langs zijn medebestuurleden. Ik wist niet direct een onderwerp te bedenken waarover ik iets zou kunnen schrijven. En tot pak 'm beet een uur voordat ik begon met het tikken van dit artikeltje, wist ik dat nog steeds niet. Ik vind het altijd leuk om iets over bepaalde soorten te vertellen, dus pakte ik mijn lijst van waarnemingen van het afgelopen seizoen er bij om een aantal soorten te selecteren.

Zo gezegd zo gedaan. Genoeg interessante waarnemingen, tussen de in totaal circa 4.500 waarnemingen die ik in 2018 verzamelde. In het Lauwersmeer, tijdens de excursie van de werkgroep naar de Wyldemerk, de landelijke excursie van de Secties Ter Haar & Snellen naar duingebieden in Zuid-Holland en nog wat plekken waar ik geweest was. In totaal, en daarvan keek ik op, want dat had ik niet verwacht, heb ik vorig jaar maar liefst 887 soorten waargenomen. Niet alleen de imago's, waarvan de meeste op licht in het Lauwersmeer, maar ook heb ik naar mijnen gezocht, ben ik met kunstmatige feromonen aan de slag geweest etc.

Ik heb een lijstje met diverse soorten samengesteld, waarover ik hieronder in het kort iets vertel. Op alfabetische volgorde.

Acleris aspersana (bruingele boogbladroller)

Een prachtig bladrollertje (familie Tortricidae) is *Acleris aspersana*. De vlinder wordt maar weinig in Nederland waargenomen en is ook in het verleden nooit algemeen geweest. Althans, afgaande op de waarnemingen die getoond worden op de kaartjes op de website Microlepidoptera. In het Lauwersmeer had ik in voorgaande jaren al eens een paar exemplaren van *A. aspersana* gevangen, op een

vochtig grasland met een bijzondere vegetatie, waaronder rode ogenstroost (*Odontites vernus*) en schorrenzoutgras (*Triglochin maritima*). Deze laatste is de voedselplant van een ander klein bladrollertje die ik op deze plek ook ving, de eveneens vrij zeldzame *Gynnidomorpha vectisana* (zwartstipbladroller). Maar voor zover bekend groeien er op deze plek geen voedselplanten van *A. aspersana*. Een van de voedselplanten die bekend is voor deze soort is moerasspirea (*Filipendula ulmaria*), een plant die in het Lauwersmeer niet zo heel veel voorkomt. Echter, bij de ingang van het betreffende grasland stond één forse pol moerasspirea. Op deze pol vond ik op 2 juni 2018 een aantal rupsen in samengesponnen bladeren. Een paar daarvan heb ik een paar verzameld om de rupsen uit te kweken en op 27 juni 2018 verscheen er een vlinder: *A. aspersana*. Zo loont het dus de moeite om eens gericht naar bepaalde soorten te zoeken!

Acleris kochiella (iepenbladroller) versus *Ancyliis upupana* (zwarte haakbladroller)
Tijdens de afgelopen najaarsvergadering van de Sectie Snellen, waarvan de leden zich bezig houden met de micro-nachtvlinders, heb ik een praatje gehouden over bepaalde interessante micro's. Ik begon mijn verhaal met een dia die ik ook het jaar daarvoor had laten zien en die twee samengesponnen bladeren van iep (*Ulmus*) toonde, veroorzaakt door een rups, die zich tussen de bladeren bevond. Er zijn diverse soorten micro-nachtvlinders die iep als voedselplant hebben, maar dit was wel een heel specifiek beeld. Op internet vond ik een foto van exact hetzelfde als wat ik gevonden had, waarmee ik aannam dat het om die soort ging: *Acleris kochiella*! Echter, een tijd later was ik aan het rondneuzen op de fraaie website Lepiforum.de, alwaar ik opnieuw een foto vond van de samengesponnen bladeren, maar in dit geval betrof het een heel andere bladroller, *Ancyliis upupana*. Ook de rups vertoonde grote overeenkomsten met de foto's getoond op deze website. Ik moest mijn determinatie dus bijstellen en de soortenlijst voor het Lauwersmeer één soort inkorten.

Apamea sublustris (okergele grasuil)

Tussendoor een macro: *Apamea sublustris*. Deze fraaie uil komt in Nederland vrijwel uitsluitend langs de Noordzeekust voor. Dit geldt ook voor Friesland, waar de vlinder alleen bekend is van Terschelling. Al jaren kijk ik uit naar deze soort in het Lauwersmeergebied, maar tot nog toe zonder resultaat. In de duingebieden in Noord- en Zuid-Holland is *A. sublustris* beslist geen zeldzaamheid. Tijdens eerdere excursies had ik de soort al eens gevangen, en ook dit jaar weer, tijdens de jaarlijkse excursie van de Secties Ter Haar & Snellen in het duingebied Meijndel bij Wassenaar. In totaal 14 exemplaren verschenen op het witte laken en ook door anderen werd de soort rijkelijk gezien.

Blastobasis phycidella (grauwe spaandermot), althans.....

Nog een vangst in Meijndel was die van een vlinder van het geslacht *Blastobasis*. De enige soort die thans uit Nederland bekend is, is *B. phycidella*. Maar de tekening

van de twee in Meijendel gevangen vlinders, leek net wat anders en scherper aangezet te zijn dan dat het geval is bij *B. phycidella*. Het zou hier wel eens kunnen gaan om *B. pannonica*! Tymo Muus was ook al op het spoor van deze soort gekomen, op basis van exemplaren in collecties van derden. Hopelijk kunnen we in de toekomst melden dat het inderdaad om deze soort gaat.

Cnephasia genitalana (vale spikkelbladroller) en *Cnephasia pasiuana* (moerasspikkelbladroller)

Voor veel mensen die zich met micro's bezig houden, of in het bijzonder bladrollers, is het groepje van soorten van het geslacht *Cnephasia* een heel lastige. Met name grijze soorten met een vrij eenvormige tekening, waardoor de meeste soorten behoorlijk op elkaar lijken. Met enige ervaring is wellicht een aantal van de soorten te onderscheiden. Maar enige zekerheid is natuurlijk wel gewenst en daarvoor is het nodig om in veel gevallen onderzoek te doen naar de genitaliën van deze soorten. Die zijn over het algemeen goed van elkaar te onderscheiden, zowel bij de mannetjes als de vrouwtjes.

Om de lijst van het Lauwersmeer, voor wat betreft de *Cnephasia*'s, compleet te krijgen, heb ik de afgelopen jaren steeds een aantal exemplaren gevangen, om ze later op genitaal te kunnen determineren. Het bleek te gaan om een aantal soorten, waaronder *C. genitalana* en *C. pasiuana*. Beide soorten zijn niet algemeen in Nederland, zeker de eerste niet, die vooral bekend is uit de provincie Zeeland. Maar in het Lauwersmeer komt de soort dus ook voor en inmiddels heb ik al een aantal exemplaren vast kunnen stellen, zowel mannetjes als vrouwtjes. Beide hier genoemde soorten staan in deze Flinterwille **afgebeeld op pagina 11 en 12**. *C. genitalana* is een heel kleine *Cnephasia* soort en opvallend aan *C. pasiuana* is de geheel ronde voorrand van de voorvleugel.

Coleophora follicularis (koninginnekruidkokermot)

Voor degene die eens op zoek wil naar kokermotten (familie Coleophoridae), is misschien het zoeken naar *C. follicularis* een leuke uitdaging. Hoewel, de soort is op zich niet moeilijk te vinden en komt in Friesland op verschillende plekken voor. Zelf ken ik de soort vooral van het Lauwersmeergebied, waar de voedselplant koninginnekruid (*Eupatorium cannabinum*) veel voorkomt, zoals op zo veel plaatsen, ook in Friesland. De rupsen veroorzaken kleine vlekmyntjes die aan de bovenzijde van het blad van het koninginnekruid goed zichtbaar zijn. De kokers met daarin de rupsen zitten echter aan de onderzijde van het blad!

Ectoedemia angulifasciella (rozenblaasmijnmot)

Echte mineerders zijn bijvoorbeeld de soorten van het geslacht *Ectoedemia*. Het zijn prachtige, maar zeer kleine vlindertjes. Zeker ook die van *E. angulifasciella*, met een spanwijdte van rond de halve centimeter. Van de imago's moet je het dan ook niet hebben, om deze soort vast te kunnen stellen. Maar wel van de mijnen die de rupsen veroorzaken in de bladeren van rozensoorten, bijvoorbeeld hondsroos (*Rosa*

canina). Reeds in 2017 vond ik in het Lauwersmeer op twee plekken de mijnen en in 2018 opnieuw. Wat apart is, gezien de tot nog toe bekende verspreiding van de soort. Van oudsher komt deze in Zuid-Limburg voor en daarnaast maximaal tot halverwege Nederland, in de provincie Gelderland en het oosten van Overijssel. Er zijn nog een aantal mineerders op roos, waaronder een heel gewone soort, maar deze maakt geen blaasmijn maar een gangmijn (*Stigmella anomalella*). Het is de moeite waard om eens op zoek te gaan naar rozen, en uit te kijken naar blaasmijnen in de bladeren. Als je ze vindt, maak een paar foto's en laat het me weten!

Eupithecia pygmaearia (hoornbloemdwerghspanner)

Op een winderige dag afgelopen zomer (8 juli) was ik overdag op zoek naar vlinders in een paar mooie terreintjes langs de snelweg bij Heerenveen-noord. Prachtige terreintjes met een gevarieerde vegetatie en dat brengt normaal gesproken veel vlinders met zich mee. Maar vandaag niet. Het viel tegen, waarschijnlijk vanwege de wind. Op weg naar huis reed ik langs het industrieterrein en vond een schraal graslandje achter een bedrijfsloods. Er vlogen een aantal icarusblauwtjes en een ander kleine vlindertje, die in eerste instantie uit mijn zicht verdwenen tijdens een windvlaag. Maar even later vloog de vlinder weer op uit de vegetatie en kon ik 'm vangen. Het bleek te gaan om *E. pygmaearia*, een soort waarvan de rupsen op hoornbloem (*Cerastium*) zitten. De plant stond vrij veel tussen de verder grazige vegetatie. Veel dwergspanners zijn uitgesproken nachtactieve soorten, maar *E. pygmaearia* is juist overdag actief en gemakkelijk waar te nemen tijdens het foerageren op bloemen.

Melanthia procellata (witvlekbosrankspanner)

Een paar jaar geleden vingen Merel Zweemer en Jeroen Breidenbach in het Leeuwarder bos de fraaie spanner *M. procellata*. Vroeger was dit een soort die eigenlijk alleen in Zuid-Limburg voorkwam, maar tegenwoordig verspreid door Nederland, mogelijk als gevolg van de aanplant van de voedselplant bosrank (*Clematis*) in tuinen. Op 27 mei 2018 ving ik vlakbij Lauwersoog een exemplaar van deze soort op licht. Bij een enkel exemplaar zou je kunnen vermoeden dat het om een zwerver kan gaan. Daarbij komt dat er in het hele Lauwersmeer – voor zover mij bekend – geen enkele bosrank te vinden is. Maar op 4 juni volgende een tweede exemplaar en op 21 juli een derde! En alle drie de vlinders werden op vrijwel dezelfde plek gevangen en dus geruime tijd na elkaar. Dit sterkt de veronderstelling dat het hier toch om een populatie zal gaan. De vraag is echter waar de bosrank dan groeit... Komend seizoen maar eens verder naar kijken!

Pammene gallicolana (galdwerghbladroller) en *Grapholita funebrana* (pruimenmot)

Het afgelopen seizoen had ik de beschikking over kunstmatige feromonen van wespvlinders. Maar ook voor een aantal soorten bladrollers. Dat dit net zo goed werkt als bij de wespvlinders werd al snel duidelijk. Ik gebruikte een van de feromonen voor het eerst op 21 en 22 mei in een feromoonval. Wanneer de

mannelijke vlinders op het nagebootste vrouwtje afkomen, vallen ze door een soort trechtertje in een klein emmertje alwaar ze achterblijven. De feromonen voor de wespvlinders moeten overdag gebruikt worden, omdat deze soorten dagactief zijn, maar voor de betreffende bladrollers is dat anders. De feromoonval werd dan ook 's avonds opgesteld en voor het eerst gecontroleerd toen het ongeveer een uurtje donker was. En warempel, de eerste exemplaren zaten al in de val. Zeer waarschijnlijk gaat het om *Pammene gallicolana*, een soort die nog maar weinig in Nederland waargenomen is en in Friesland mogelijk slechts één keer. In de val werden een stuk of 20 exemplaren gevangen. Vreemd genoeg, want de rupsen van *P. gallicolana* leven in wespengallen op eik. Eik staat in ieder geval niet in onze tuin en ook niet direct in de omgeving, dus de vlinders zullen van grotere afstand op de feromonen af zijn gekomen. Er is nog een kleine kans dat het niet om *P. gallicolana* gaat, maar om een andere soort. Echter hiervoor is genitaalonderzoek nodig en daarmee is het belangrijk om goede afbeeldingen van de genitaliën te hebben, anders heeft het geen zin om hier aan te beginnen. Ook in het Lauwersmeer en op een plek vlakbij Suameer heb ik de feromoonval opgehangen, eveneens met positief resultaat, d.w.z. meerdere exemplaren van deze soort. Zie voor een **afbeelding** van *P. gallicolana* **pagina 12** in deze Flinterwille.

Een tweede val werd voorzien van een ander feromoon en daarin verscheen een even groot aantal van de bladroller *G. funebrana*. Deze is in Nederland ook niet heel algemeen, althans, de vlinders worden niet zoveel gezien. Toch zouden wel eens meer aanwezig kunnen zijn dan we denken. De rupsen leven in de vruchten van pruimensoorten (*Prunus*), onder andere in sleedoorn (*P. spinosa*). Op de zojuist genoemde andere locaties werden ook exemplaren van *G. funebrana* gevangen. Deze soort werd later in het seizoen (halverwege juni) opnieuw gevangen in de eigen tuin. Zie voor een **afbeelding** van *G. funebrana* **pagina 12** in deze Flinterwille.

Thaumetopoea processionea (eikenprocessierups)

De welbekende eikenprocessierups is al sinds lange tijd uit Friesland bekend en werd voor het eerst te Gorredijk gevangen door Henk en Auke Hunneman. Na de eerste waarneming van het mannetje, en daarna al snel veel meer mannetjes, duurde het nog even voordat ook de eerste vrouwtjes verschenen. En daarna heeft de uitbreiding zich in een razend tempo voortgezet en inmiddels komt deze vlinder over een groot deel van de provincie voor. Niet ieder jaar in even grote aantallen, maar wisselend. De rupsen van de vlinders worden bestreden, vanwege de brandharen die ze hebben. Op veel plekken, maar vooral in het zuidoosten van de provincie, bijvoorbeeld rond Oldeberkoop, zijn in een bepaald deel van het jaar heel veel eiken behangen met een roodwit lintje om de stam, met daarop 'Eikenprocessierups'. In deze bomen zitten of zaten de rupsennesten die geruimd worden of al zijn. Voorgaande jaren zag ik in het Lauwersmeer mondjesmaat de exemplaren van de eikenprocessierups en tot nog toe alleen de mannetjes. Dit jaar was blijkbaar een goed jaar, want op zowel 27 als 29 juli verschenen enkele tientallen exemplaren op het witte laken. En tussen al die mannetjes bevond zich hier voor het eerst ook een vrouwtje. Kort daarvoor, op 25

juli, stond ik met de lamp aan de kust bij Zwarte Haan en ook hier kwam een eikenprocessierups-vlinder op de lamp af!

Xanthorhoe biriviata (springzaadbandspanner)

De laatste soort in dit artikelje is *X. biriviata*, een middelgrote spanner. Er zijn nog een aantal soorten in onze contreien van het geslacht *Xanthorhoe*, maar over het algemeen zijn dit heel gewone soorten die op heel verschillende plekken voorkomen. Dit geldt niet voor *X. biriviata*, want deze is juist zeldzamer en kritischer in het kiezen van zijn biotoop, waar springzaad (*Impatiens*) aanwezig moet zijn, want hier leven de rupsen op. Jaren geleden ving ik een aantal exemplaren in de Alde Feanen nabij Eernewoude, maar daarna zag ik ze eigenlijk nooit weer. Dit jaar kwam een exemplaar op het laken zitten, op 15 juli, in het Lauwersmeer. Ook hier had ik de soort nog nooit eerder gezien en het was dus een mooie aanvulling op de lijst!

Nachtvlinders in 'De Fochtel' Judith en Jan Bouma

Jaren geleden werd eens geopperd om te nachtvlinders bij ons in de tuin, onafhankelijk van elkaar kreeg ik ook van anderen van de Vlinderwerkgroep Friesland dit idee aangedragen.

We wonen in Fochteloo, wat verder van de straat af tussen de weilanden. Aan één kant een boer (met bomen ertussen), aan de een andere kant stond maïs. De grote tuin is voor een groot deel omzoomd met een bomenrij en een deel 'bos(je)'. In het midden nog een vijver. Op allerlei plaatsen kon een laken geplaatst worden zonder elkaar te hinderen.

Hemelsbreed van ons 'paradijs' naar de parkeerplaats in de bocht bij het Fochtelooërveen is 3,3 km.

Eindelijk dan maar eens een datum geprikt, van 3 op 4 augustus kwamen Jannie en Siep, Anneke, Andy, Gerard en Reinie bij ons. Gerrit wilde wel, maar zijn eerste vakantiedag weerhield hem ...

Rond 20.00 uur druppelde het gezelschap binnen, buiten eigenlijk. Het was een zwoele avond te midden van de langdurige hittegolf in ons landje. De zon zou rond 21.30 uur ondergaan en de temperatuur is niet beneden de 15°C geweest.

Gestart met koffie uiteraard, wakker blijven is toch een must met nachtvlinders ... Een rondje door de tuin gelopen om te bepalen wie waar zou gaan staan. De lakens met lampen werden geplaatst, generatoren waren niet nodig. Met een verlengsnoer hier en daar ging het prima. Een verzoek van de 'boerman' was dat het niet teveel lawaai moest geven omdat hij heel vroeg naar bed gaat en weer erg vroeg uit de veren moest. Geen enkel probleem uiteraard. We mochten ook op zijn terrein, wat achteraf niet gedaan werd vanwege de wat eentonige, wat winderige hoek.

Anneke trof het niet, de ene na de andere Hoornaar kwam op het laken zitten op het mooi beschut plekje tussen de vijver en het bosje! Alles dapper verplaatst en het probleem was opgelost, ook al was het nieuwe plekje net wat minder aantrekkelijk

voor de nachtvlinders. Andy stond bij de vijver, de Hoornaars kwamen vervolgens bij Andy een kijkje nemen, tientallen! Maar onverschrokken ging Andy zijn gang. Gerard stond aan de maïs- en bos kant, Jannie en Siep aan de andere kant tegen een boomwal op het gras. Reinie ondersteunde Anneke bij het laken.

Tussentijds kon iedereen koffie e/o fris pakken met wat lekkers.

Het begon meteen al te vliegen allemaal, de vlindersaars én de nachtvlinders. De potjes en boeken kwamen tevoorschijn om net wat nauwkeuriger te kunnen determineren. Erg leuk om zoiets in je tuin mee te kunnen beleven, echt geweldig. De avond liep voortreffelijk qua soorten en gezelligheid.

Als ik me nog goed herinner werd rond 01.30 uur besloten nog een half uurtje door te gaan omdat er niet veel nieuws meer op de lakens kwam. Alles werd weer ingepakt, de Hoornaars waren inmiddels ook verwijderd en met nog even napraten met koffie en fris werd de succesvolle nacht afgesloten rond 02.30 uur.

Uiteindelijk kwam de totaalstand op 80 macro's en 33 micro's, een totaal van 113 soorten!! In een tuin in Fochteloo ...

Twee uitspringende soorten waren een Kleine hageheld (*Lasiocampa trifolii*) die bekend is uit het Fochtelooërveen en dit vermoedelijk een zwerver betrof (**zie pag. 14**). En een micro, de Eikenstelmtot (*Caloptilia robustella*). Ook leuk was de Kleine Hermelijnsvlinder (*Furcula furcula*), **zie pag. 13**.

De Hoornaars verblijfplaats hebben we de volgende dag gevonden, een nestkastje in een Grove den op zo'n drie meter van Anneke's laken! Een week later bleek naast dat kastje nog een ander kastje gebruikt te worden door Hoornaars, vlakbij Gerard's plekje. (**zie afbeelding pag. 13**)

Er werd geopperd dat ik ook maar eens een laken en lamp moet aanschaffen. Nou mensen, de lamp is er, Jan (mijne man), heeft er een mooie constructie van gemaakt voor mijn verjaardag. Nu nog het laken op maat maken en ook ik kan dan eens gaan proberen. Maar jee, wat zal ik ongelooflijk vaak, tot vervelends toe, aan gaan kloppen bij de nachtvlindersaars.

Wij vonden het een zeer geslaagde gezellige avond/nacht, zeker voor herhaling vatbaar. En vooral ook heel erg veel dank!

Mutaties ledenlijst

Nieuw lid:

De heer F. London
Oude Duinweg 3
8896 JN Hoorn – Terschelling

Adreswijziging:

De heer E.G.W. Mensink
De Pleats 19
9062 HR Oentsjerk

Adreswijziging:

De heer O. Idema
De Flearen 14
9269 XC Feanwâlden

Afmelding als lid:

De heer B. van Geel
Dronrijp

Noteer deze data in uw agenda!

- donderdag 11 april Voorjaarsbijeenkomst Vlinderwerkgroep Friesland te Ureterp
- zaterdag 6 april Bijeenkomst sectie Ter Haar te Schoonrewoerd
- zaterdag 25 mei Excursie Gaasterland
- vr 31 mei-2 juni Zomerexcursie NEV in gebied Ruiten A
- zaterdag 6 juli Excursie Bakkeveen
- zaterdag 20 juli Excursie in de Rottige Meenthe
- zaterdag 17 aug. Atlas-excursie omgeving Hallum
- vr 23-zo 25 aug Zomerexcursie secties Ter Haar en Snellen Maasduinen
- vr 30 aug-zo 1 sept Nationale nachtvlindernacht

Vlinderwerkgroep Friesland

Bestuur

Siep Sinnema	voorzitter Sparjeburd 29 tel. 0516-471222	8409 CK Hemrik s.g.sinnema@online.nl
Gerard Bergsma	secretaris Bosweer 29 tel. 0516-432414	8426 GS Appelscha bergsmagj@ziggo.nl
Luut de Zee	penningmeester Foekjesteich 28 tel. 06-50656442	8525 EH Langweer luut.de.zee@zonnet.nl
Gerrit Tuinstra	bestuurslid De Twee Gebroeders 214 tel. 0512-518246	9207 CB Drachten g.tuinstra14@gmail.com
Anneke van der Veen	bestuurslid Provincialeweg 21 tel. 0594-659791	9865 AA Opende vdveena@home.nl
Contributie	€ 10,00 per jaar. Girorekening NL68 INGB 0007 2232 59 t.n.v. L.D. de Zee, Joure	
Redactieadres	Sparjeburd 29 8409 CK Hemrik e-mail adres: siepsinnema@gmail.com info@vlinderwerkgroepfriesland.nl	
Vlinderwerkgroep Friesland op internet:		www.vlinderwerkgroepfriesland.nl
e-mail adres:		info@vlinderwerkgroepfriesland.nl